

ПЕРСПЕКТИВИ КОНСТИТУЦІЙНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

PROSPECTS FOR UKRAINIAN CONSTITUTIONAL REGULATION OF INVESTMENT ACTIVITIES

Шершун К.П.,

*здобувач кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Статтю присвячено дослідженню перспектив конституційного регулювання інвестиційної діяльності для України в умовах сучасності.

Ключові слова: конституційне регулювання, інвестиції, інвестиційна діяльність, націоналізація.

Статья посвящена конституционному регулированию инвестиционной деятельности для Украины в условиях современности.

Ключевые слова: конституционное регулирование, инвестиции, инвестиционная деятельность, национализация.

The article is devoted to the constitutional regulation of investment activities in Ukraine in conditions of modernity.

Key words: constitutional regulation, investment, investment activities, nationalization.

Дослідження перспектив реформування економіки у конституційно-правовому полі не могло залишити нас байдужими до проблем експорту товарів. Так, негативна динаміка експорту з України за останні роки продовжує завдавати шкоди вітчизняному ринку. Якщо прогнозований спад щодо країн СНД (насамперед, Росії) впливає з ряду явних причин, то від'ємні показники стосовно експорту до країн ЄС залишаються не зовсім зрозумілими. Девальвація гривні повинна була відкрити нові ринки для української продукції хоча б через свої низькі ціни, але статистика говорить про спад у 24 відсотки. Спробувавши розібратись у причинах цього явища, ми дійшли висновку, що вітчизняні виробники залежні від іноземної сировини і обладнання. Тобто купуючи сировину за іноземну валюту, підприємці продають товари за гривні. Виходом з цієї ситуації вбачається залучення іноземних інвестицій. Проте мораторій на вивезення валютної виручки за кордон блокує будь-яку можливість вкладень з боку іноземних підприємців. Перспектива для інвесторів полягає лише у гарантіях з боку держави щодо лібералізації валютного режиму, але репутація України на міжнародній арені залишає бажати кращого. Зарекомендувавши себе постійним невиконанням бюджету, важко відновити довіру в інвестиційній сфері. На наш погляд, слід терміново вживати ряд правових заходів для покращення ситуації.

Аналіз місця України у світових економічних рейтингах дозволяє зробити висновок стосовно несприятливості інвестиційного клімату в нашій державі. У рамках сьогодення проблема залучення закордонних інвестицій має глобальні масштаби. Адже саме від іноземних коштів прямо залежить ефективність економічної системи і добробут громадян. Так, політична нестабільність та непрозо-

рість державної політики відіграє негативну роль для України під час вирішення питання щодо залучення коштів. На нашу думку, питання закордонних інвестицій потребує регулювання на конституційному рівні. Саме таке закріплення повинне надати гарантії капіталовкладникам стосовно безпечності співпраці з Україною.

Звертаючись до світової конституційної практики з цього питання, хочемо акцентувати увагу на Конституції Китайської Народної Республіки 1982 року. Як відомо, сьогодні Китай є державою з найвищими темпами економічного зростання. Фінансовий центр республіки – Гонконг – станом на червень 2015 року займає 5 місце за даними Світового Банку у рейтингу легкості ведення бізнесу (Doing Business) [1], а за іншим рейтингом Heritage Foundation Index of Economic Freedom – індексом економічної свободи – Гонконг є лідером [2].

Історія комуністичної країни з передовою економікою наштовхує дослідників на необхідність вивчення причин такого зростання. Як зазначає А.П. Алексеєнко, ще в 1978 році були значні диспропорції між галузями економіки, а країна перебувала в кризі, викликаній «культурною революцією» [3]. Відтак, влада Китаю вирішила проводити глобальні реформи, і розпочались вони з прийняття у 1982 році Основного Закону Китайської Народної Республіки. Науковці зазначають з цього приводу: «Конституція – найважливіша умова стійкості режиму законності, організації та здійснення державної влади, відносин між особистістю, суспільством і державою. Стабільність суспільно-політичного ладу забезпечує передбачуваність майбутнього» [3].

Конституція Китаю статтею 18 встановлює: «Китайська Народна Республіка дозволяє інозем-

ним підприємствам та іншим іноземним економічним організаціям або приватним особам відповідно до законів Китайської Народної Республіки вкладати капітали в Китаї, здійснювати в різних формах економічне співробітництво з китайськими підприємствами або іншими китайськими господарськими організаціями. Всі іноземні підприємства і інші іноземні економічні організації, а також змішані підприємства, засновані на китайському і іноземному капіталі, що знаходяться на території Китаю, повинні дотримуватися законів Китайської Народної Республіки. Їх законні права та інтереси охороняються законами Китайської Народної Республіки» [4].

Закріплення таких положень, безумовно, гарантує інвесторам постійність характеру відносин з Україною. Адже внесення змін до Основного Закону є складнішим процесом за прийняття будь-якого закону, який би порушував права капіталовкладників. Як результат, зарубіжні інвестори отримали досить потужну гарантію того, що вони можуть здійснювати свою діяльність на території КНР в рамках існуючих законів і не побоюватися необґрунтованої, так само як і несподіваної, експропріації капіталовкладень.

Ще одна країна, яка на сьогоднішній день характеризується стрімкими темпами економічного зростання внаслідок залучення численних інвестицій, – Киргизька Республіка. Причиною цього ми вважаємо сильне конституційне законодавство. Так, Конституція Республіки Киргизстан, прийнята у 2010 році, досить широко регулює питання власності. Крім того, що в Основному Законі вказано на те, що іноземні громадяни користуються всіма правами, що і громадяни Киргизстану, стаття 12 окремо визначає, що звернення в державну власність майна, що перебуває у власності громадян і юридичних осіб (націоналізація), проводиться на підставі закону з відшкодуванням вартості цього майна та інших збитків [5]. Тобто ми простежуємо гарантію недопущення безпідставного позбавлення майна власників. Також законодавча практика Республіки Киргизстан вказує на те, що влада країни зробила ряд рішучих кроків назустріч інвесторам. Так, 27 березня 2003 року було прийнято Закон «Про інвестиції у Киргизькій Республіці» [6], а у 2014 році було зареєстровано проект Закону «Про націоналізацію».

Конституційна практика України теж говорить про те, що іноземці користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності на підставі і в порядку, встановленими законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості [7]. З цих положень випливає, що націоналізація може використовуватися як регулятор інституту

власності. Проте небезпечно для інвесторів питання націоналізації жодним чином не знайшло відображення ані в Конституції, ані в чинному законодавстві.

Проекти Закону України «Про націоналізацію» двічі виносились на розгляд Верховної Ради України. Зокрема, проект Закону України «Про порядок примусового відчуження об'єктів права приватної власності у власність держави (націоналізації)» від 21 червня 2005 року та проект Закону України «Про націоналізацію» від 25 жовтня 2012 року. Детальний розгляд законопроекту «Про націоналізацію» дозволив нам дійти висновку, що в цьому документі деталізовано випадки націоналізації майна. Так, до підстав націоналізації віднесено:

- масові звільнення, викликані діями власника майна, містоутворюючого підприємства чи органу управління такого підприємства;

- наявність заборгованості з виплати заробітної плати, матеріальних допоміг та інших встановлених законом виплат працівникам організації та особам, які раніше працювали в зазначеній організації, сума якої перевищує трьохмісячний фонд оплати праці працівників організації;

- необґрунтоване зниження більш ніж на 10 відсотків заробітної плати працівникам організації, якщо таке зниження порушує укладені між працівниками і роботодавцями колективні договори і угоди;

- порушення правил охорони навколишнього середовища при виробництві робіт, забруднення вод, забруднення атмосфери, псування землі, якщо це спричинило заподіяння шкоди здоров'ю людини або навколишньому середовищу, істотної шкоди тварині чи рослинному світу, рибним запасам або сільському господарству;

- рішення суду про визнання підприємства банкрутом;

- підприємство займається виробництвом продукції, товарів, або надає послуги, що мають стратегічне значення для забезпечення безпеки держави [8].

Цей проект було відкликано, та не надано жодних висновків стосовно його доцільності. На наш погляд, проект Закону України «Про націоналізацію» від 25 жовтня 2012 року містить вичерпний перелік підстав проведення націоналізації.

На основі викладеної аргументації вважаємо за потрібне запропонувати введення у текст Конституції України положення, яке б сприяло подальшому економічному розвитку шляхом закріплення гарантій інвестиційної діяльності. Таке положення, на нашу думку, слід викласти у такій редакції: «Здійснення націоналізації майна можливе виключно з підстав, передбачених чинним законодавством, та за умови повного, реального відшкодування вартості цього майна та інших збитків». Необхідним завершенням удосконалення конституційної бази для процесу залучення іноземних інвестицій в Україну повинне стати прийняття Закону України «Про націоналізацію».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Doing business. World Bank Group [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.doingbusiness.org/rankings>.
2. Index of Economic Freedom 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.heritage.org/index/ranking>.
3. Алексеенко А.П. Конституция как фактор инвестиционной привлекательности государства: опыт конституционного строительства КНР / А.П. Алексеенко // Аналитический портал «Отрасли права». – 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://отрасли-права.рф/article/1583>.
4. Конституция Китая от 4 декабря 1982 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу : chinalawinfo.ru/constitutional_law/constitution.
5. Конституция Кыргызской Республики от 27 июня 2010 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gov.kg/?page_id=263&lang=ru.
6. Закон «Об инвестициях в Кыргызской Республике» от 27 марта 2003 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.customs.kg/index.php/ru/custzak/posgov/144-zakobinv>.
7. Конституція України від 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
8. Проект Закону України «Про націоналізацію» від 25 жовтня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=44755&pf35401=237036>.